

Právnická fakulta

Občanské právo z pohledu soudního znalce z
oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie
(svéprávnost)

Zákon č. 89/2012 (občanský zákoník)

§ 55/1 K omezení svéprávnosti lze sáhnout jen v zájmu člověka , jehož se týká, a to jen tehdy, hrozila-li by mu jinak závažná újma (§ 55/2).

§ 86/1 Omezit svéprávnost člověka může jen soud

§ 57/1 Soud může omezit svéprávnost člověka v rozsahu, v jakém není schopen pro duševní poruchu, která není jen přechodná, právně jednat.

§59/1 Soud může omezit svéprávnost člověka nejdéle na 3 roky. Je-li zjevné, že se jeho duševní stav nezlepší, na 5 let.

Zákon č. 89/2012-pokračování

§ 62 V rozhodnutí o omezení svéprávnost jmenuje soud člověku opatrovníka.

§ 64 Rozhodnutí o omezení svéprávnosti nezabavuje člověka právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.

Příklad otázek kladených znalci

- 1/ zda posuzovaný trpí duševní poruchou, která není jen přechodná, případně, o jakou poruchu se jedná a zda tato porucha je léčbou ovlivnitelná,
- 2/ zda tato porucha ovlivňuje jeho schopnost právně jednat, v jakém stupni je tato porucha a zda hrozí posuzovanému jeho právním jednáním závažná újma,
- 3/ zda posuzovaný může nakládat samostatně s finančními prostředky a do jaké výše, zda posuzovaný může spravovat své jmění, aniž by mu hrozila závažná újma, případně, v jakém rozsahu,
- 4/ zda duševní porucha omezuje schopnost posuzovaného samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života,
- 5/ zda je posuzovaný schopen porozumět důsledkům uzavření kupní, darovací či jiné smlouvy, zda je schopen rozpoznat potřebu uzavírat smlouvy o poskytování sociálních služeb a zda je posuzovaný schopen obstarávat si své záležitosti, pokud se týkají jednání na úřadech v souvislosti s podáváním žádosti o přiznání dávek státní sociální podpory, vyřizování dokladů a podobně,
- 6/ zda je posuzovaný schopen pochopit účel a důsledky uzavření manželství,

Příklad otázek kladených znalci

7/ zda je posuzovaný schopen pochopit význam a důsledky institutu popření otcovství,

8/ zda je posuzovaný schopen pochopit význam a důsledky institutu osvojení dítěte, včetně souhlasu s osvojením,

9/ jak duševní porucha posuzovaného zasahuje do jeho případné rodičovské odpovědnosti,

10/ zda je posuzovaný schopen případného osobního styku s dítětem,

11/ zda je posuzovaný schopen pořízení a v jakém rozsahu majetku pro případ smrti,

Příklad otázek kladených znalci

12/ zda je posuzovaný schopen porozumět smyslu a důsledku voleb, včetně možnosti volit a být zvolen,

13/ zda je posuzovaný schopen právně jednat v pracovněprávních věcech,

14/ zda je posuzovaný schopen posoudit potřebu poskytnutí zdravotnických služeb včetně zásahu do své duševní a tělesní integrity,

15/ Zda je posuzovaný schopen chápat smysl řízení a porozumět vydanému rozhodnutí,

16 Zda je posuzovaný schopen účasti u soudního řízení.

Kazuistika 1 – těžká mentální retardace

Posuzovaný leží v lůžku. Není schopen samostatného pohybu pro quadruparézu. Nekomunikuje, oční kontakt navazuje sporadicky. Něco si pro sebe brumlá a brouká, občas vydává neartikulované výkřiky. Je závislý na nepřetržité 24 hodinové péči od krmení po osobní hygienu (výměna plen). Matka udává, že jeho verbálním projevům rozumí, pozná, kdy má hlad, žízeň, kdy chce přebalit. Pro znalce jsou ale tyto projevy naprosto nesrozumitelné.

Psychiatrické hledisko

Při porodu došlo u posuzovaného k asfyxii s následky motorickými (quadruparéza /obrba všech čtyř končetin/) a psychiatrickými (těžká mentální retardace (dříve idiocie). Duševní i motorická porucha je trvalá, možnost změny k lepšímu je vyloučena.

Právnícké hledisko

Je důvodné omezení svéprávnosti ve všech bodech.

Poznámka znalce:

I přes to, že postižení je naprosto jednoznačně trvalé a dostupnými léčebnými metodami neovlivnitelné, je podle zákona nezbytné dle ust. § 59/1 o.z. po 3, v našem případě po 5 letech. Jinými slovy musíme nejpozději po 5 letech vyšetřit, zda „imbecil nepřišel k rozumu“ (viz staré české přísloví „komu není shůry dáno, v apatyce nekoupí“).

Kazuistika 2 lehká mentální retardace

Porod posuzovaného byl protrahovaný, poporodní vývoj zpomalený, chodit se naučil ve 2 letech, mluvit ve 4 letech. Na základní škole opakovaně propadl, proto byl přeřazen na zvláštní školu, kterou se značnými problémy absolvoval. V žádném oboru se nevyučil. Pracuje v chráněné dílně při výrobě hraček. Byl mu přiznán invalidní důchod I. stupně. Koupil si mobilní telefon a uzavřel dohodu o poskytování služeb, aniž by uvážil, zda bude schopen své finanční závazky splnit. Rodiče jeho dluh včetně penále uhradili. Následně jej náhodný známý z hospody přemluvil, aby mu ručil za půjčku ve výši 150.000 Kč a slíbil (samozřejmě bez jakýchkoliv záruk), že bude půjčku splácet. Splatil první dvě splátky, potom už nic neuhradil, takže narůstaly úroky i penále. V současné době je ve výkonu trestu a je bez finančních prostředků.

Psychiatrické hledisko

U lehké mentální retardace , známé pod starším názvem debilita) není paušálně zvykem omezovat svéprávnost. V daném případě musíme zohlednit simplexní a značně sugestibilní osobnost, kdy posuzovaný může svým právním jednáním poškodit své zájmy.

Právnícké hledisko

Je důvodné omezení svéprávnosti při hospodaření s majetkem a finančními prostředky. O jakou částku by se mělo jednat je záležitostí velmi hrubého a přibližného kvalifikovaného odhadu. Je ponechat řešení tohoto problému jako záležitost konsensu mezi navrhovatelem (zpravidla budoucím opatrovníkem), opatrovníkem pro řízení a soudem. Totéž platí pro schopnost uzavřít manželství, právně jednat v pracovněprávních vztazích. Často je to nezbytné. Protože se soudy důsledně vyhýbají omezení ve všech bodech (dříve zbavení způsobilosti k právním úkonům), ponecháme schopnost porozumět smyslu a důsledku voleb, včetně možnosti volit a být zvolen – tím posuzovanému nemůže vzniknout žádná újma.

Kazuistika 3 – závislost na alkoholu

Posuzovaný byl již třikrát absolvoval protialkoholní léčbu a čtyřikrát detoxifikaci. Nejdéle vydržel abstinovat 2 roky. Pije v tazích trvajících 2-3 týdny s konzumem kolem $\frac{3}{4}$ litru vodky za den. Na začátku tahu pije s kamarády v hospodě, ke konci sám. Musí se napít už po ránu, kdy nastupuje odvykací stav s třesem, pocením, nevolností, pocením, úzkostí a strachem z lidí. Mívá okna. Po skončení tahu se vystupňuje odvykací stav, kdy se sporadicky vystupují zrakové pseudohalucinace a halucinace, kdy vidí pavouky a hady, vidí kamarády, kteří se hádají, jestli ho raději zabít, nebo mu ještě dát šanci. Příležitostně pracuje jako skladník v hypermarketu (původní kvalifikace inženýr-ekonom), je rozvedený, bydlí střídavě na ubytovně a na Armádě spásy. Má syna a dceru, kteří se k němu nehlásí. V současné době abstínuje.

Psychiatrické + právnické hledisko

Alkoholik gama- typu ve III. a IV. stadiu závislosti dokáže buď abstinovat nebo chlastat, nic mezi tím.

Každý případ se musí hodnotit individuálně případ od případu – kolik bylo závažných recidiv abusu, jak dlouho trvala recidiva abusu, jaké měla následky, jak dlouho trvala abstinence.

Závěr může být od omezení ve všech bodech až po úplné zachování svéprávnosti, nejčastější ale bývá omezení disponování s majetkem a finančními prostředky. Výsledek je vždy napadnutelný ze všech stran a záleží na úhlu pohledu.

Kazuistika 4 – fatická poruchy

P

osuzovaný utrpěl před dvěma roky cévní mozkovou příhodu, jejímž důsledkem byla kromě poruchy hybnosti i tzv. fatická porucha ve smyslu smíšené afazie.

Psychiatrické hledisko

Tato porucha je spíše doménou neurologie než psychiatrie a znamená neschopnost porozumět mluvené i psané řeči (perceptivní afazie) nebo neschopnost se vyjadřovat (expresivní afazie). Na špatném stavu posuzovaného často participuje i motorická afazie motorická (obrna svalů). Nejzávažnější je smíšená afazie expresivně-perceptivní (tzv.Wernickeho afazie).

Právnícké hledisko

Dle § 57/2 obč. zák. má-li člověk obtíže dorozumívat se, není to samo o sobě důvodem k omezení svéprávnosti.

Toto ustanovení je nanejvýš kontroverzní, protože může záviset na tom, kdo bude komunikační projevy posuzovaného odečítat, tlumočit a interpretovat.